

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

НАКАЗ

10.08.2018

м. Київ

№ 296

Про затвердження Методичних
рекомендацій із здійснення
стратегічної екологічної оцінки
документів державного планування

На виконання пунктів 6 та 7 частини першої статті 6 Закону України
«Про стратегічну екологічну оцінку»

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Методичні рекомендації із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування (далі – Методичні рекомендації), що додаються.

2. Департаменту стратегії та європейської інтеграції (Трофименко Н.С.) забезпечити розміщення Методичних рекомендацій на веб-сайті Мінприроди та інформування органів виконавчої влади про їх затвердження.

3. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Міністр

Остап СЕМЕРАК

* 023871

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства екології
та природних ресурсів України
від 10.08.2018 № 296

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
із здійснення стратегічної екологічної оцінки
документів державного планування

I. ВСТУП

Методичні рекомендації із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування (далі – Методичні рекомендації) рекомендуються для використання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, спеціалістами і науковцями, залученими до консультацій, а також представниками громадськості, які будуть брати участь у стратегічній екологічній оцінці.

Ці Методичні рекомендації розроблено на виконання пунктів 6 та 7 частини першої статті 6 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (далі – Закон).

II. ОСНОВНІ ВИЗНАЧЕННЯ

У цих Методичних рекомендаціях наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

громадськість – одна чи більше фізичних або юридичних осіб і, згідно з національним законодавством чи практикою, їхні об'єднання, організації або групи¹;

¹ Пунктом 2 статті 19 «Дія міжнародних договорів України на території України» Закону від 29 червня 2004 року № 1906-IV «Про міжнародні договори України» встановлено, що «якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору».

Враховуючи зазначене термін «громадськість» використовується відповідно до статті 2 Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікованого Законом № 562-VIII від 01 липня 2015 р.

Також зазначаємо, що для цілей Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, ратифікованої Законом № 832-XIV від 06 липня 1999 р. «громадськість означає одну або більше фізичну чи юридичну особу, їх об'єднання, організації або групи, які діють згідно з національним законодавством або практикою».

держава походження – держава, під юрисдикцією якої здійснюється розроблення документа державного планування;

документи державного планування (далі – ДДП) – стратегії, плани, схеми, містобудівна документація, загальнодержавні програми, державні цільові програми та інші програми і програмні документи, включаючи зміни до них, які розробляються та/або підлягають затвердженню органом державної влади, органом місцевого самоврядування;

замовник – орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який є відповідальним за розроблення документів державного планування та здійснює загальне керівництво і контроль за їх виконанням, або інший визначений законодавством замовник документів державного планування;

зачеплена держава – держава, на яку ймовірно поширяться транскордонні наслідки виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;

наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, – будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, надр, клімату, повітря, води, ландшафту, природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів;

стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО) – процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби – транскордонних консультацій), врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування;

сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби;

заінтересовані сторони – громадськість, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, спеціалісти та науковці, які беруть участь у процедурі стратегічної екологічної оцінки.

Інші терміни, що наводяться у цих Методичних рекомендаціях вживаються у значеннях, визначених законодавством України.

Відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» суб'єктами стратегічної екологічної оцінки є:

Суб'єкти стратегічної екологічної оцінки	Функції в процедурі стратегічної екологічної оцінки
<p>Орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який є відповідальним за розроблення документів державного планування та здійснює загальне керівництво і контроль за їх виконанням, або інший визначений законодавством замовник документів державного планування (далі – замовник)</p>	<p>забезпечує здійснення стратегічної екологічної оцінки проекту документа державного планування;</p> <p>здійснює інформування та забезпечує вільний доступ до інформації у процесі стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>забезпечує своєчасні та ефективні можливості для участі громадськості у стратегічній екологічній оцінці проекту документа державного планування;</p> <p>враховує в документі державного планування звіт про стратегічну екологічну оцінку, результати громадського обговорення та консультацій, а також результати транскордонних консультацій;</p> <p>здійснює у межах компетенції моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;</p> <p>забезпечує фінансування здійснення стратегічної екологічної оцінки.</p> <p>забезпечує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки, інформацією, необхідною для проведення транскордонних консультацій, у тому числі переклад відповідних документів</p>
<p>Фізична або юридична особа, яка може залучатися замовником до виконання стратегічної екологічної оцінки чи окремих її етапів (далі – виконавець)</p>	<p>здійснює процедуру стратегічної екологічної оцінки чи окремі її етапи, керуючись Законом, цими рекомендаціями за договором із замовником</p>
<p>Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони</p>	<p>надає зауваження і пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту документа</p>

<p>навколишнього середовища та екологічної безпеки (далі – Мінприроди)</p>	<p>державного планування загальнодержавного рівня;</p> <p>надає зауваження і пропозиції до проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку;</p> <p>забезпечує здійснення транскордонних консультацій у випадках, передбачених статтями 14 та 15 Закону;</p> <p>за потреби звертається до місцевих органів щодо виконання заходів із забезпечення інформування та участі громадськості України, на яку можуть поширюватися наслідки виконання документа державного планування держави походження;</p> <p>залучає інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій, що проводяться відповідно до статей 13-15 Закону;</p> <p>здійснює методичне керівництво та методологічно-консультативне забезпечення з питань стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>розробляє нормативно-методичні документи з питань стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>узагальнює практику здійснення стратегічної екологічної оцінки, застосування новітніх методів екологічної оцінки;</p> <p>здійснює інші повноваження, визначені законодавством</p>
<p>Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері охорони здоров'я (далі – МОЗ)</p>	<p>надає зауваження і пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту документа державного планування загальнодержавного рівня;</p> <p>надає зауваження і пропозиції до проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку;</p> <p>залучає інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій, що проводяться відповідно до статті 13 Закону;</p> <p>розробляє нормативно-методичні доку-</p>

	<p>менти з питань стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>здійснює інші повноваження, визначені законодавством</p>
<p>Обласні, Київська, Севастопольська міські державні адміністрації (підрозділи з питань охорони навколишнього природного середовища та з питань охорони здоров'я), органи виконавчої влади АР Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та з питань охорони здоров'я (далі – місцеві органи)</p>	<p>надають зауваження і пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту документа державного планування місцевого та регіонального рівнів;</p> <p>надають зауваження і пропозиції до проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку;</p> <p>забезпечують інформування та участь громадськості у транскордонних консультаціях зачепленої держави;</p> <p>залучають інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій, що проводяться відповідно до статті 13 Закону;</p> <p>здійснюють інші повноваження, визначені законодавством</p>
<p>Одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи, зареєстровані на території, на яку поширюється дія документа стратегічного планування (далі – громадськість)</p>	<p>надає зауваження і пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>надає зауваження і пропозиції до проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку;</p> <p>бере участь у транскордонних консультаціях зачепленої держави</p>
<p>Держава, на яку ймовірно поширяться транскордонні екологічні наслідки виконання ДДП, зокрема пов'язані зі здоров'ям населення (далі – зачеплена держава)</p>	<p>повідомляє державу походження про своє бажання (небажання) взяти участь у транскордонних консультаціях</p> <p>узгоджує тривалість, порядок проведення транскордонних консультацій, умови перекладу документів та детальні заходи із забезпечення інформування та участі громадськості України</p>
<p>Держава, під юрисдикцією якої здійснюється розроблення ДДП (далі - держава походження)</p>	<p>подає зачепленій державі копію проекту ДДП разом із Звітом про СЕО (або його частину, що не містить інформації, яка становить державну таємницю) та визначає строк, протягом якого зачеплена держава має повідомити про своє бажання (небажання)</p>

	<p>взяти участь у транскордонних консультаціях;</p> <p>в узгоджений із зачепленою державою строк проводять консультації щодо можливих транскордонних наслідків виконання ДДП та заходів із запобігання, зменшення або пом'якшення таких наслідків</p> <p>забезпечує інформування зачепленої держави</p>
--	---

III. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Рекомендується дотримуватись наступних підходів для забезпечення ефективності здійснення SEO, а саме:

SEO є частиною процесу розроблення проекту ДДП.

SEO рекомендується проводити на ранніх етапах процесу розроблення проекту ДДП, коли розглядаються всі альтернативи та варіанти дій до подання його для затвердження.

У процесі здійснення SEO доцільно оцінити обґрунтоване коло альтернатив, беручи до уваги те, що їх масштаб залежатиме від рівня прийняття рішення, та визначити найоптимальніший для забезпечення сталого розвитку сценарій та запропонувати максимально можливий рівень збереження довкілля.

У процесі здійснення SEO доцільно надавати можливості для участі громадськості, починаючи з ранньої стадії процесу, коли ще існують альтернативні варіанти, з використанням чітких процедур та використовувати ті методи консультацій, які легко застосовувати та які відповідають специфіці цільових груп.

При проведенні SEO доцільно використовувати адекватні та економічно ефективні методи і методики аналізу. Збір інформації рекомендується здійснювати тільки в тому обсязі та з тим ступенем деталізації, які потрібні для прийняття обґрунтованого рішення.

У процесі SEO доцільно враховувати зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному рівні, а також визначати шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки проекту ДДП.

IV. ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ SEO

Перед тим як розпочати процедуру SEO рекомендується визначити чи підлягає проект ДДП цій процедурі, тобто зробити попередню оцінку проекту ДДП, що відіграє велику роль у забезпеченні ефективності системи SEO в цілому.

Попередня оцінка основана на переліку критеріїв, які дозволяють оцінити чи підлягає проект ДДП процедурі SEO. Крім того, попередня оцінка може включати і консультації з Мінприроди, МОЗ або місцевими органами.

СЕО обов'язково проводиться щодо проектів ДДП, які відповідають одночасно двом критеріям відповідно до статті 2 Закону, а саме:

які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі – території з природоохоронним статусом), крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Відповідно до статті 2 Закону СЕО не проводиться щодо:

проектів ДДП, що стосуються виключно національної оборони або дій у разі надзвичайних ситуацій;

бюджетів, бюджетних програм та фінансових планів;

програм економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст, сіл, селищ на короткостроковий період (цей критерій діятиме до 1 січня 2020 року);

проектів ДДП щодо створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Якщо проект ДДП відповідає лише одному із критеріїв, наведених у статті 2 Закону, замовнику рекомендується самостійно прийняти рішення про необхідність здійснення СЕО.

При розробленні проекту незначних змін до ДДП, щодо якого раніше здійснювалася СЕО, відповідно до статті 10 Закону підставою для прийняття рішення про необхідність здійснення СЕО, є відповідні критерії, затверджені Мінприроди.

V. ЕТАПИ ЗДІЙСНЕННЯ СЕО

Відповідно до статті 9 Закону етапами здійснення СЕО є:

визначення обсягу СЕО;

складання звіту про СЕО;

проведення громадського обговорення та консультацій, в тому числі транскордонних консультацій;

врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій;

інформування про затвердження ДДП;

моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Етап	Опис
Визначення обсягу СЕО	Після того, як встановлено, що ДДП вимагає здійснення СЕО, доцільно визначити обсяг СЕО.

	Визначення обсягу СЕО дозволяє сфокусувати звіт про СЕО на важливих питаннях охорони довкілля, у тому числі для здоров'я населення, для громадськості та заінтересованих сторін
Складання звіту про СЕО	Складання звіту про СЕО рекомендується робити таким чином, щоб він не був подібним до наукової публікації або звіту про науково-дослідну роботу. Детальна інформація науково-технічного характеру може бути представлена у формі додатків до звіту про СЕО.
Проведення громадського обговорення	Громадське обговорення проводиться у процесі СЕО, під час якого надається можливість представникам громадськості висловити свою думку щодо проекту ДДП та звіту про СЕО
Консультації із Мінприроди, МОЗ або місцевими органами	Консультації передбачають подання Мінприроди, МОЗ або місцевими органами замовнику в письмовій формі зауважень і пропозицій до проекту ДДП та звіту про СЕО, які доцільно розглянути замовнику. Консультації з органами виконавчої влади та громадське обговорення рекомендується проводити одночасно.
Транскордонні консультації	У разі, якщо виконання ДДП ймовірно матиме наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, зачепленої держави, зачеплена держава або держави інформуються про це і запрошуються до участі у транскордонних консультаціях. У ході узгоджених транскордонних консультацій зачепленій державі, у тому числі її громадськості, рекомендується надавати можливість висловити свою думку з приводу проекту ДДП та звіту про СЕО. Після затвердження ДДП Мінприроди інформування зачепленої держави.
Врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій	У проекті ДДП доцільно враховувати звіт про СЕО, результати громадського обговорення, та консультацій з Мінприроди, МОЗ, місцевими органами
Інформування	Замовник протягом п'яти робочих днів з дня затвердження ДДП розміщує на своєму офіційному веб-сайті затверджений ДДП, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, довідки про консультації та про громадське обговорення і письмово повідомляє про це Мінприроди.

VI. ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ СЕО

Відповідно до статті 10 Закону з метою визначення обсягу досліджень, методів екологічної оцінки, рівня деталізації інформації, яка включається до звіту про СЕО, та необхідності здійснення СЕО незначних змін до ДДП, щодо якого раніше здійснювалася СЕО замовник подає заяву про визначення обсягу СЕО на паперових носіях та в електронному вигляді до Мінприроди та МОЗ, якщо ДДП загальнодержавного рівня, та до місцевих органів, якщо ДДП місцевого та регіонального рівнів.

Заява про визначення обсягу СЕО містить інформацію про:
замовника (повна назва та поштова адреса);

вид та основні цілі ДДП та його зв'язок з іншими ДДП;

те, якою мірою ДДП визначає умови для здійснення діяльності або надання документів дозвільного характеру на реалізацію видів діяльності та об'єктів, щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, у тому числі інформацію щодо визначення місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів);

ймовірні наслідки зокрема: для довкілля, у тому числі для здоров'я населення; для територій з природоохоронним статусом; транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;

виправдані альтернативи, які необхідно розглянути, у тому числі, якщо ДДП не буде затверджено;

дослідження, які необхідно провести, методи і критерії, що використовуватимуться під час СЕО;

заходи, які передбачається розглянути для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ДДП;

пропозиції щодо структури та змісту звіту про СЕО;

орган, до якого подаються зауваження і пропозиції та строки їх подання (повна назва та поштова адреса).

Рекомендований обсяг заяви про визначення обсягу СЕО – не більше 25 сторінок без додатків.

Мінприроди, МОЗ або місцеві органи можуть рекомендувати не проводити повномасштабну СЕО, якщо заява про визначення обсягу СЕО стосується проектів незначних змін у ДДП, щодо якого раніше була проведена СЕО, та якщо передбачається, що ці проекти змін не призведуть до значних наслідків.

Якщо замовник на підставі рекомендації Мінприроди, МОЗ або місцевих органів прийняв рішення не проводити СЕО, це рішення оприлюднюється разом з його обґрунтуванням.

При визначенні обсягу СЕО:

описується структура та визначаються головні цілі проекту ДДП; їх зв'язок з іншими актами законодавства;

встановлюються головні екологічні проблеми, що мають відношення до проекту ДДП;

формулюються цілі охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, що мають відношення до проекту ДДП;

встановлюються сфери охоплення СЕО, включаючи географічні рамки охоплення СЕО;

встановлюється перелік та обсяг інформації, яка буде використана в процесі СЕО;

попередньо визначаються ймовірні екологічні наслідки та виправдані альтернативи, які необхідно розглянути;

встановлюється обсяг досліджень, які необхідно провести, методи і критерії, які використовуватимуться для здійснення СЕО;

розробляється структура, зміст та обсяг звіту про СЕО.

При визначенні цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, що мають відношення до проекту ДДП, доцільно розглянути стратегічні цілі та завдання щодо виявлених проблем в інших актах законодавства. Наприклад, цілі визначені Стратегією державної екологічної політики, міжнародними угодами та договорами і т.п.

Це допоможе виявити взаємозв'язок між проектом ДДП та існуючими актами законодавства і обґрунтувати вибір проблем, які заслуговують на розгляд при проведенні СЕО.

Приклад: ДДП "Програма розвитку транспорту в місті N до 2020 року"

Сфери охорони довкілля	Основні виявлені проблеми, пов'язані із проектом ДДП	Стратегічні цілі інших актів законодавства, які мають відношення до виявлених проблем
Атмосферне повітря	Перевищення вмісту пилу, оксидів азоту. Значні викиди від підприємств енергетики. Значний вплив автотранспорту	Підвищення якості атмосферного повітря в регіоні, особливо в містах. Зменшення впливу автотранспорту на здоров'я населення
Водні ресурси	Забруднення водних ресурсів скидами міських каналізаційних споруд та підприємств. Незабезпечення централізованим водопостачанням та водовідведенням	Підвищення якості водних ресурсів. Захист водних ресурсів від промислового та комунального забруднення
Управління відходами	Накопичення промислових відходів. Незадовільний стан полігонів твердих	Упровадження найкращих доступних технологій управління промисловими відходами.

	побутових відходів	Запровадження роздільного збору побутових відходів	системи побутових відходів
--	--------------------	--	----------------------------

При визначенні переліку та обсягу інформації, яку доцільно використати в процесі СЕО, збираються та відбирають данні, які найбільш значимі для конкретного проекту ДДП.

При цьому рекомендується використовувати:

- доповіді про стан довкілля;
- статистичну інформацію;
- інформацію, яка включена в інші акти законодавства, які мають відношення до проекту ДДП;
- дані моніторингу стану довкілля;
- експертні оцінки;
- іншу доступну інформацію.

При визначенні обсягу СЕО рекомендується:

при виявленні основних проблем у сфері охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, враховувати як акти законодавства того ж рівня, що і проект ДДП, так і акти законодавства більш високого рівня, що дозволить враховувати як вертикальні так і горизонтальні взаємозв'язки в системі стратегічного планування;

список основних проблем періодично переглядати, оскільки на наступних етапах СЕО можливо отримання нової інформації, яка потребуватиме аналізу додаткових проблем;

пропонувати альтернативні рішення на ранніх стадіях процесу СЕО;

визначати обсяг СЕО з урахуванням зауважень та пропозицій, отриманих під час проведення громадського обговорення, та консультацій з Мінприроди, МОЗ або місцевими органами.

Процедура консультацій з Мінприроди, МОЗ або місцевими органами та громадське обговорення заяви про визначення обсягу СЕО

Рекомендовано замовнику подавати одну копію на паперових носіях та одну в електронному вигляді (в форматі *.doc(x) або *.pdf) заяви про визначення обсягу СЕО щодо проекту ДДП загальнодержавного рівня до Мінприроди та МОЗ, а щодо проекту ДДП місцевого та регіонального рівнів – до місцевих органів.

Одночасно з поданням заяви про визначення обсягу СЕО до Мінприроди, МОЗ або місцевих органів доцільно її розміщувати на офіційному веб-сайті в мережі Інтернет замовника з метою отримання та врахування пропозицій і зауважень громадськості.

Строк громадського обговорення заяви про визначення обсягу СЕО, доцільно замовнику встановлювати, не менше 15 днів з дня її оприлюднення.

За відсутності письмових зауважень і пропозицій від громадськості та Мінприроди, МОЗ або місцевих органів протягом 15 днів з дня отримання ними заяви про визначення обсягу СЕО, обсяг досліджень та рівень деталізації

інформації, що має бути включено до звіту про СЕО рекомендується визначати замовнику самостійно.

VII. СКЛАДАННЯ ЗВІТУ ПРО СЕО

Звіт про СЕО доцільно складати до затвердження ДДП.

Звіт про СЕО рекомендується готувати таким чином, щоб він не був подібним до наукової публікації або звіту про науково-дослідну роботу. Детальна інформація науково-технічного характеру може бути представлена у формі додатків до звіту про СЕО.

Роботи з підготовки звіту про СЕО доцільно розбити на два етапи: перший етап – це аналітична робота з опрацювання усієї доступної інформації (у разі необхідності проводяться додаткові дослідження) та другий – власне складання звіту про СЕО.

Рекомендовано в звіт про СЕО включати ряд оцінок: аналіз контексту планування, аналіз поточного стану довкілля і тенденцій його зміни, цільовий аналіз та аналіз наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі здоров'я населення, оцінку альтернативних сценаріїв, а також рекомендації щодо пом'якшення впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, та заходи із запобігання несприятливого впливу.

Аналіз контексту планування

Аналіз контексту планування рекомендується проводити для більш глибокого вивчення зв'язків проекту ДДП з актами законодавства, які можуть впливати на виконання проекту ДДП після його затвердження. Загальний підхід до аналітичних інструментів СЕО розглядається в додатку 1.

Аналіз поточного стану довкілля

На цьому етапі збір та аналіз інформації про поточний стан довкілля, вихідні екологічні і соціальні умови і тенденції їх розвитку рекомендується здійснювати в межах впливу проекту ДДП.

Джерелами необхідної інформації можуть бути нормативно-правові акти, дані державних статистичних спостережень та матеріали щорічних доповідей про стан довкілля та соціально-економічне становище, матеріали моніторингу та науково-дослідних робіт, фондові та архівні матеріали.

При необхідності рекомендується зробити короткі польові дослідження.

Однак важливо пам'ятати, що стратегічні рішення завжди приймаються в умовах дефіциту інформації і закрити всі прогалини в рамках СЕО не можливо, да і це не має практичного сенсу. Частина важливих досліджень рекомендується перенести на більш низькі рівні планування, в тому числі на рівень реалізації конкретної планованої діяльності (термін у значенні, що вживається у Законі України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Як інструменти аналізу поточного стану рекомендується використовувати контрольні списки, матриці, карти ГІС, експертні оцінки тощо.

Детальніше аналіз поточного стану розглядається у додатку 2.

Цільовий аналіз

При проведенні цільового аналізу рекомендується формувати перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, і здійснювати подальший аналіз проекту ДДП на відповідність цим цілям.

Перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, необхідних для проведення цільового аналізу доцільно формувати на етапі визначення обсягу СЕО.

На етапі складання звіту про СЕО доцільно проводити аналіз основних елементів проекту ДДП на його відповідність цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Якщо проект ДДП включає певні заходи, важливо оцінити відповідність цих заходів цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Оцінка наслідків реалізації ДДП

Доцільно оцінювати екологічні і соціальні наслідки (ефекти) для виявлення будь-яких потенційно можливих змін довкілля, у тому числі здоров'я населення, пов'язаних з реалізацією ДДП, а також змін у плануванні, пов'язаних зі станом довкілля та здоров'ям населення.

Рекомендується розглядати і аналізувати всі найбільш значущі екологічні та соціальні наслідки, виявлені на етапі визначення складу і обсягу робіт, і пропонувати заходи щодо пом'якшення негативних наслідків та посилення позитивних ефектів.

Особливу увагу в рамках СЕО доцільно приділяти аналізу кумулятивних ефектів, які дуже складно врахувати в рамках оцінки впливів на довкілля планованої діяльності. Важливо сфокусувати увагу на тих наслідках, які знаходяться в сфері регулювання проекту ДДП, і вибрати глибину оцінки, що відповідає даному проекту ДДП. Розгляд потенційно можливих ефектів, які важко оцінити на даному рівні планування, рекомендується переносити на більш низькі рівні. При цьому в рамках СЕО не доцільно заглиблюватися в детальну оцінку впливів, яку необхідно виконувати на рівні конкретного об'єкту чи виду планованої діяльності.

Оцінка альтернативних сценаріїв

На цьому етапі СЕО рекомендується оцінити екологічні та соціальні наслідки сценаріїв, обраних для СЕО. Важливо відзначити, що обрані сценарії не обов'язково є взаємовиключними альтернативами. Вибрані сценарії часто є взаємодоповнюючими.

Альтернативні сценарії можуть містити:

альтернативні пріоритети і цілі розвитку: в цьому випадку альтернативні сценарії можуть істотно відрізнятись як в частині пріоритетів і визначення мети, так і за елементами, що належать до обраних пріоритетів;

альтернативні шляхи досягнення обраних цілей і пріоритетів: у цьому випадку альтернативи можуть містити подібний блок цілей, але відрізнятись різними напрямками економічного (в тому числі, промислового) і / або соціального розвитку;

альтернативні шляхи просторового розвитку: в цьому випадку альтернативи можуть базуватися на єдиних напрямках розвитку / пріоритетних проектах і відрізнятися, в основному, просторовим розташуванням пріоритетних проектів і, відповідно, різним режимом землекористування.

Відповідно, методи порівняння альтернатив будуть істотно залежати як від проекту ДДП, так і від характеру обраних альтернатив.

При аналізі проектів ДДП галузевого розвитку часто використовують методи, засновані на оцінці життєвого циклу продукції.

При аналізі запропонованого в проекті ДДП розвитку територій, в тому числі, заснованих на принципово різних пріоритетах, доцільно використовувати методи, що базуються на цільовому аналізі та індикаторах сталого розвитку. Для аналізу проектів ДДП, прив'язаних до конкретних територій і які включають, найчастіше, однакові джерела впливів, добре підходить «імпактний» метод – метод оцінки впливу на довкілля.

У будь-якому випадку, кінцевим продуктом аналізу альтернатив рекомендується формування оптимального сценарію розвитку, що поєднує переваги декількох обраних альтернатив.

Рекомендації, щодо пом'якшення впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, та заходи із запобігання несприятливого впливу.

Одним із результатів СЕО є рекомендації і заходи щодо запобігання, зниження або компенсації несприятливого впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, і посилення позитивних впливів.

Якщо СЕО проводиться паралельно з процесом розроблення проекту ДДП та діалог між командами планування і СЕО добре налагоджений, то рекомендації СЕО можуть бути враховані вже в процесі розроблення проекту ДДП. Такі рекомендації доцільно відобразити в звіті про СЕО, із зазначенням, яким чином повинні бути уточнені стратегічні рішення і як це вплине на стан довкілля, у тому числі здоров'я населення. Ці рекомендації доцільно розглядати як попереджувальні заходи. В тому числі, до попереджувальних заходів доцільно віднести оцінку впливу на довкілля планованої діяльності, пов'язаної з реалізацією проекту ДДП.

Однак не всі негативні впливи, пов'язані з реалізацією ДДП, можливо попередити. Тоді доцільно приймати рішення щодо зниження або компенсації цих впливів. Частково, ці питання рекомендується вирішувати при реалізації видів планованої діяльності, які передбачені проектом ДДП. Але для найбільш значущих очікуваних наслідків важливо передбачити компенсаційні заходи саме на рівні ДДП.

Звіт про СЕО є одним з ключових і важливих етапів процедури СЕО. Найбільш загальні вимоги до звіту по СЕО визначені у Законі, але конкретне наповнення звіту про СЕО, його структура, обсяг і рівень деталізації визначаються для кожного конкретного СЕО.

Рекомендується структуру звіту про СЕО задавати на етапі визначення обсягу СЕО, тому що звіт про СЕО продовжує і розвиває заяву про визначення обсягу СЕО.

Звіт про SEO відповідно до статті 11 Закону складається з інформації щодо:

змісту та основних цілей проекту ДДП, його зв'язку з іншими ДДП; характеристики поточного стану довкілля та здоров'я населення на основі адміністративних даних, статистичної інформації та результатів досліджень. На основі здійсненого аналізу рекомендується оцінити прогностичні зміни стану довкілля та здоров'я населення за умов якщо ДДП не буде затверджено. Рекомендації з аналізу поточного стану наведено в Додатку 2;

характеристики стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я населення на територіях, які ймовірно зазнають впливу;

визначення екологічних проблем, у тому числі ризиків впливу на здоров'я населення на основі аналізу адміністративних даних, статистичної інформації та результатів досліджень в районах, які можуть бути суттєво зачеплені при реалізації ДДП, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом;

міжнародних, державних та інших зобов'язань у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаних із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються ДДП. У процесі підготовки проекту ДДП необхідно визначити шляхи врахування цих зобов'язань. Особливо важливим цей пункт є, коли реалізація ДДП може вплинути на природоохоронні території та території інших держав;

опису наслідків реалізації ДДП для довкілля, у тому числі здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків. Рекомендації із аналізу наслідків і альтернатив наведено в додатку 3;

заходів, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ДДП;

обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися. Також надається опис способу, в який здійснювалася SEO, у тому числі будь-яких проблем під час здійснення SEO, а саме недостатність інформації та технічних засобів;

опису заходів моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;

опису ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, якщо вони можуть мати місце в результаті реалізації ДДП;

резюме всіх пунктів звіту викладене в стилістиці, розрахованій на широку аудиторію без деталізації та з мінімумом технічної інформації. Резюме нетехнічного характеру повинно бути не більш 2-5 сторінок, без складних схем та ілюстрацій.

Звіт про SEO рекомендується підписувати всім авторам (виконавцям) із зазначенням їхньої кваліфікації та участі в звіті.

Доцільно щоб зміст звіту про SEO охоплював усі названі пункти. Приклади структури звітів наведено в додатку 4.

VIII. ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ ТА КОНСУЛЬТАЦІЇ

Громадське обговорення.

Громадське обговорення рекомендується проводити після підготовки звіту про SEO та публікації повідомлення про оприлюднення проекту ДДП та звіту про SEO.

Відповідно до вимог Закону замовник розміщує проект ДДП і звіт про SEO на своєму офіційному веб-сайті в мережі Інтернет з метою отримання та врахування пропозицій та зауважень громадськості та повідомляє про це громадськість.

Повідомлення про оприлюднення проекту ДДП та звіту про SEO рекомендується публікувати у друкованих засобах масової інформації (не менш як у двох), визначених замовником, та розміщувати на офіційному веб-сайті в мережі Інтернет замовника.

Протягом усього строку громадського обговорення замовнику доцільно забезпечити доступ до повідомлення про оприлюднення, проекту ДДП і звіту про SEO

Рекомендується замовнику встановлювати строк громадського обговорення не менш як 30 днів з дня оприлюднення повідомлення.

Рекомендовано у повідомлення про оприлюднення надавати таку інформацію:

повну назву ДДП;

повне найменування органу, що прийматиме рішення про затвердження ДДП;

передбачену процедуру громадського обговорення, у тому числі:

дату початку та строки здійснення процедури;

способи участі громадськості (надання письмових зауважень і пропозицій, громадські слухання тощо);

дату, час і місце проведення запланованих громадських слухань (у разі проведення);

орган, від якого можна отримати інформацію та адресу, за якою можна ознайомитися з проектом ДДП, звітом про SEO та екологічною інформацією, у тому числі пов'язаною зі здоров'ям населення, що стосується проекту ДДП;

повне найменування органу, до якого подаються зауваження і пропозиції, його поштову та електронну адреси та строки подання зауважень і пропозицій;

про необхідність проведення транскордонних консультацій щодо проекту ДДП.

У разі необхідності замовнику рекомендується здійснювати інформування через радіо, телебачення, мережу Інтернет про оприлюднення проекту ДДП та звіту про SEO, передбачену процедуру громадського обговорення.

Також, у невеликих населених пунктах повідомлення про оприлюднення проекту ДДП та звіту про SEO, передбачену процедуру громадського обговорення доцільно розміщувати у громадських місцях (магазинах, на зупинках громадського транспорту тощо).

Оприлюднення ДДП і звіту про СЕО з метою отримання пропозицій та зауважень не виключає можливості проведення громадських слухань, а також будь-яких інших форм публічного громадського обговорення.

Рекомендується проводити громадські слухання або круглі столи у випадках, коли є підвищена заінтересованість громадськості до цього проекту ДДП.

Відповідно до вимог Закону за результатами громадського обговорення замовник готує довідку про громадське обговорення, в якій підсумовує отримані зауваження і пропозиції, зазначає, яким чином у проекті ДДП і звіті про СЕО враховані зауваження і пропозиції (або обґрунтовує їх відхилення), а також обґрунтовує обрання саме цього проекту ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, серед інших виправданих альтернатив, які розглядалися. Довідка про громадське обговорення є публічною інформацією.

До довідки доцільно додавати отримані письмові зауваження і пропозиції та протокол громадських слухань (у разі проведення). Форма довідки про громадське обговорення наведена в додатку 5.

Громадське обговорення у процесі здійснення СЕО проектів містобудівної документації на місцевому рівні рекомендується проводити в порядку, визначеному Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Консультації з уповноваженими органами

Як правило одночасно з початком процедури громадського обговорення проекту ДДП та звіту про СЕО проводиться процедура консультацій з уповноваженими органами.

Для цього рекомендується замовнику подавати по одному примірнику проекту ДДП, звіту про СЕО на паперових носіях та в електронному вигляді (у вигляді документа Word або PDF) до Мінприроди та МОЗ, якщо ДДП загальнодержавного рівня та місцевих органів, якщо ДДП місцевого чи регіонального рівня.

Після отримання проекту ДДП та звіту про СЕО протягом п'яти робочих днів Мінприроди, МОЗ або місцевим органам доцільно розмішувати повідомлення про оприлюднення проекту ДДП на своєму офіційному веб-сайті в мережі Інтернет із зазначенням замовника та в строк, що не перевищує 30 днів з дня отримання, подавати замовнику в письмовій формі зауваження і пропозиції до документів проекту ДДП та звіту про СЕО.

За необхідності Мінприроди, МОЗ або місцевим органам, рекомендується залучати інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій у строки, які не перевищують строк подання зауважень і пропозицій, а саме 30 днів з дня отримання проекту ДДП та звіту про СЕО. При визначенні такого строку доцільно враховувати час на опрацювання результатів проведених консультацій та оформлення їх у письмовому вигляді за підписом уповноважених осіб чи осіб, які проводили консультації (спеціалістів і науковців).

Відповідно до вимог Закону у разі неподання Мінприроди, МОЗ або місцевим органам пропозицій та зауважень протягом 30 днів з дня отримання проекту ДДП та звіту про СЕО, вважається, що пропозиції та зауваження відсутні.

Усі зауваження і пропозиції, отримані від уповноважених органів протягом встановленого строку, відповідно до вимог Закону замовник обов'язково розглядає та за результатами розгляду враховує отримані зауваження і пропозиції або мотивовано їх відхиляє.

Відповідно до вимог Закону за результатами консультацій замовник готує довідку про консультації, в якій підсумовує отримані зауваження і пропозиції та зазначає, яким чином у проекті ДДП та звіті про СЕО враховані зауваження і пропозиції, і, а також обґрунтовує обрання саме цього ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, серед інших виправданих альтернатив, представлених до розгляду. До довідки додаються отримані письмові зауваження і пропозиції. Довідка про консультації є публічною інформацією.

Форма довідки про консультації наведена в додатку 6.

Організація взаємодії із заінтересованими сторонами, включаючи планування роботи та основні методи такої взаємодії, наведена в додатку 7.

ІХ. ТРАНСКОРДОННІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Україна як держава походження

Транскордонні консультації рекомендується проводити, одночасно з консультаціями з Мінприроди та МОЗ або місцевими органами та громадськими обговореннями.

Інформацію про необхідність проведення транскордонних консультацій рекомендується замовнику включати у повідомлення про оприлюднення проекту ДДП, а опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності) - до звіту про СЕО.

Відповідно до статті 14 Закону, за умови, що ДДП ймовірно матиме негативні екологічні наслідки, у тому числі для здоров'я населення зачепленої держави, або якщо зачеплена держава цього вимагає, Мінприроди:

письмово повідомляє замовника про необхідність проведення транскордонних консультацій;

надає копію проекту ДДП разом зі звітом про СЕО (або його частину, що не містить інформації, яка становить державну таємницю) зачепленій державі, та визначає строк, протягом якого зачеплена держава, повинна повідомити про своє бажання (небажання) взяти участь у транскордонних консультаціях. Такий строк не може становити менш як 30 днів з дня інформування зачепленої держави.

Якщо зачеплена держава, повідомила Мінприроди про своє бажання взяти участь у транскордонних консультаціях, Мінприроди спільно із замовником, в узгоджений із зачепленою державою строк, проводять

консультації стосовно можливих транскордонних наслідків виконання ДДП та заходів, із запобігання, зменшення або пом'якшення таких наслідків.

Для цього Мінприроди із залученням замовника, та зачепленої держави, узгоджує тривалість консультацій, порядок їх проведення, умови перекладу документів, та заходи із забезпечення інформування та участі громадськості зачепленої держави, на яку можуть поширюватися наслідки виконання ДДП.

Замовник забезпечує Мінприроди інформацією, необхідною для проведення транскордонних консультацій, в тому числі переклад відповідних документів.

Після того, як Мінприроди отримає повідомлення від замовника про факт затвердження ДДП, Мінприроди направляє зачепленій державі, інформацію, про:

зміст затвердженого ДДП;

те, яким чином питання охорони довкілля враховані в ДДП та яким чином у звіті про СЕО враховано результати транскордонних консультацій та поданих пропозиції, а також обґрунтування обрання ДДП саме у тому вигляді, в якому він затверджений, серед інших виправданих альтернатив, які також розглядалися. Врахування результатів транскордонних консультацій викладають у таблиці відповідно до додатку 8;

заходи з моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Зазначена інформація готується та подається замовником.

Мінприроди передає усі документи зачепленій державі через дипломатичні канали за посередництва Міністерства закордонних справ України.

Відповідно до вимог Закону ДДП не затверджується до завершення процедури транскордонних консультацій та врахування їх результатів.

Україна як зачеплена держава

Відповідно до статті 15 Закону, у разі якщо Мінприроди отримало оповіщення від держави походження і вважає, що реалізація ДДП, який розроблюється іншою країною, як стороною походження, може мати наслідки для довкілля України, у тому числі здоров'я населення, то воно повинно повідомити державу походження про своє бажання або небажання взяти участь в транскордонних консультаціях.

Перед проведенням таких консультацій Мінприроди і держава походження узгоджують їх тривалість, порядок проведення, умови перекладу документів і детальні заходи із забезпечення інформування та участі громадськості України.

За зверненням Мінприроди, виконання заходів з інформування та можливості прийняття участі громадськістю України, на яку можуть поширюватися наслідки виконання ДДП держави походження, забезпечується місцевими уповноваженими органами.

Громадські обговорення доцільно проводити відповідно до розділу VIII цих Методичних рекомендацій.

X. ВРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СЕО І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ

При прийнятті рішення про затвердження ДДП замовнику доцільно врахувати звіт про СЕО, заходи із запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, визначених у звіті про СЕО, а також зауваження і пропозиції, отримані від Мінприроди та МОЗ або місцевих органів, громадськості і зачепленої держави під час транскордонних консультацій (якщо Україна виступає як держава проходження).

Відповідно до статті 13 Закону замовник, протягом п'яти робочих днів з дня затвердження ДДП, розміщує на своєму офіційному веб-сайті затверджений ДДП, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, довідку про консультації та довідку про громадське обговорення і письмово повідомляє про це Мінприроди.

XI. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Моделі інтеграції СЕО в процес планування

Інтеграція СЕО в процес планування	Переваги	Недоліки
СЕО і розробка документу державного планування є незалежними процесами. СЕО виконується для розробленого документу, який пройшов консультації та громадське обговорення безпосередньо перед його затвердженням	СЕО може бути використана під час коригування ДДП (якщо таке коригування передбачене). За підтримки органу, що здійснює розробку ДДП – може бути корисна для реалізації ДДП і накопичення практичного досвіду з СЕО	СЕО не впливає на процес розроблення проекту ДДП. Дублювання процесів (наприклад консультацій та громадського обговорення). Значна затримка в процесі розроблення та прийняття ДДП
Часткова інтеграція СЕО і процесу планування. СЕО і планування виконуються як паралельні процеси	Економія ресурсів для збирання вихідних даних та консультацій із Мінприроди, МОЗ або місцевими органами та обговорення з громадськістю. Завчасний розгляд та врахування різних точок зору	Збільшення навантаження на виконавців проекту ДДП. Необхідність координації між групами, які розробляють проект ДДП та здійснюють СЕО. Необхідність адаптації робочого плану СЕО до різних змін в процесі

		розроблення проекту ДДП
Повна інтеграція СЕО та процесу планування	Економія ресурсів для збирання вихідних даних та консультацій із Мінприроди, МОЗ або місцевими органами і громадського обговорення. Розгляд та врахування різних точок зору на стадії поанування	Втрата незалежного статусу виконавців СЕО, оскільки вони можуть бути повністю поглинені процесом розробки проекту ДДП

Вигоди від здійснення СЕО

Безпосередні вигоди від здійснення СЕО полягають у зборі та опрацюванні інформації, яка допомагає приймати правильні рішення, що забезпечують охорону довкілля, у тому числі здоров'я населення, і підтримують сталий розвиток.

Крім цього, існують вторинні вигоди, які полягають у широкому залученні громадськості до прийняття рішень та встановлення прозорих процедур їх прийняття.

Процес СЕО:

забезпечує високий рівень охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення;

підвищує якість розробки проекту ДДП;

покрощує ефективність процесу прийняття рішень;

сприяє виявленню нових можливостей розвитку;

допомагає запобігти багатовитратних помилок при прийнятті рішення;

поліпшує систему управління;

сприяє транскордонному співробітництву.

СЕО забезпечує високий рівень охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Високий рівень охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, може інтерпретуватися по-різному, проте, СЕО направлена на те, щоб як мінімум, виключити незворотні та істотні наслідки, захистити території і об'єкти, що охороняються, а також забезпечити недоторканність місць існування і інших територій, які представляють особливу важливість для збереження біорізноманіття.

СЕО підвищує якість розробки проекту ДДП.

Незалежно від того, чи проводиться СЕО паралельно з розробкою проекту ДДП, або є невід'ємною частиною цього процесу, СЕО має покращувати або підтверджувати якість проекту ДДП.

СЕО забезпечує ретельний пошук альтернатив і аналіз цілого кола потенційних наслідків і можливостей більш стійкого розвитку.

СЕО підвищує ефективність процесу прийняття рішень.

СЕО оптимізує прийняття рішень за допомогою включення екологічних проблем до кола питань, що розглядаються послідовно на різних стадіях і рівнях прийняття рішення.

СЕО сприяє раціональному використанню часу (і як наслідок, зниженню витрат) за рахунок прийняття узгоджених рішень при розробленні проекту ДДП, що призводить до зменшення протестів і суперечок між різними зацікавленими сторонами. СЕО підтримує прийняття рішень на проектному рівні. Ефективність прийняття рішень може також зрости за рахунок обміну інформацією, зібраною на різних етапах планування.

СЕО сприяє виявленню нових можливостей розвитку.

Завдяки СЕО, питання охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, отримують більш пильну увагу при розробленні проекту ДДП. СЕО сприяє розгляду альтернатив і стимулює пошук взаємовигідних рішень, які відкривають можливості для нових видів діяльності в рамках потенційної ємності екосистем. СЕО підтримує процес прийняття рішень на засадах сталого розвитку.

СЕО дозволяє запобігти багатовитратних помилок при прийнятті рішення.

СЕО завчасно сигналізує про екологічно небезпечні варіанти розвитку, тому, якісне застосування СЕО може знизити ризик додаткових витрат на усунення шкоди при реалізації ДДП. СЕО також допомагає зберегти людські та фінансові ресурси при розробленні проекту ДДП. Варіанти, що суперечать принципу сталості, можуть бути відхилені на ранніх стадіях.

СЕО поліпшує систему управління

СЕО підвищує прозорість прийняття стратегічних рішень і дозволяє на ранній стадії планування і розробки проекту ДДП враховувати думки громадськості та заінтересованих сторін. Проведена СЕО підвищує довіру до проекту ДДП. СЕО може мобілізувати громадську підтримку при виконанні ДДП, а ефективність його реалізації може зрости, якщо позиція, думки і знання громадськості стануть частиною процесу прийняття рішення.

СЕО сприяє транскордонному співробітництву

СЕО може стати важливою основою для співпраці на міжнародному рівні з метою вирішення різних питань, що стосуються, наприклад, спільно керованих охороняємих територій, водних шляхів, що охороняються, транспортних вузлів, а також питань транскордонного забруднення.

**Заступник директора департаменту-
начальник відділу стратегічного
планування та екологічної політики**

 Н.С. Трофіменко

АНАЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ СЕО

В СЕО активно використовується весь методологічний апарат, розроблений в рамках оцінки впливу на довкілля планованої діяльності. Однак рішення, які аналізуються і оцінюються в рамках СЕО, набагато ширші і різноманітніші. Відповідно, методи, які будуть ефективними в рамках СЕО, також значно різноманітніші на відміну від методів оцінки впливу на довкілля.

Необхідно відзначити, що неможливо рекомендувати єдиний набір методів для всіх випадків СЕО, застосування тих чи інших методів залежить від конкретного проекту ДДП.

Нижче розглянуті лише деякі з методів СЕО. Огляд не претендує на повноту та детальність опису та має за мету дати загальне уявлення про можливість використання різних методів у СЕО.

Підходи і методи, засновані на оцінці впливу

Оцінка впливів має на меті виявлення всіх важливих впливів та ризиків, оцінку їх величини та значимості та запобігання/пом'якшення можливих негативних та посилення можливих позитивних впливів.

Підходи оцінки впливу добре відпрацьовані, в тому числі і на великих проектах. Значимість впливу оцінюється як функція величини та вірогідності впливів, а також чутливість реципієнтів, що сприймають потенційно можливий вплив на намічену діяльність. Відповідно, для проведення оцінки впливу рекомендується:

охарактеризувати поточний стан довкілля, у тому числі здоров'я населення, на території, яку охоплює проект ДДП, у тому числі описати реципієнтів можливих впливів;

оцінити величину і значимість впливів і ризиків;

розробити заходи, спрямовані на запобігання та мінімізацію негативних впливів і посилення позитивних впливів.

Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення

Характеристику поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, доцільно представляти разом з прогностичними змінами цього стану. У СЕО аналіз існуючих трендів і прогноз на середньострокову перспективу особливо важливий. Рекомендується описати тенденції, у тому числі прогноз розвитку ситуації, якщо проект ДДП не буде затверджено. Такий аналіз задасть «нульову альтернативу».

При цьому важливо, щоб аналіз існуючої ситуації носив чисто практичний характер. Так, якщо мова йдеться про проект ДДП, який може створити основу для реалізації ряду планованої діяльності, то корисною

інформацією для прийняття рішень може стати інформація про існуючі на території екологічні обмеження і інші її особливості, які необхідно враховувати при плануванні господарської діяльності, в тому числі про наявність на території реципієнтів, які можуть виявитися особливо чутливими до потенційно можливих впливів реалізації даного проекту ДДП. Така інформація буде особливо корисна, якщо в подальшому передбачається реалізація низки незначних видів планованої діяльності чи об'єктів, кожен з яких може не мати достатньо ресурсів для проведення повномасштабної оцінки впливу на довкілля. У цій ситуації, визначення найбільш сприятливих зон і/або наявність обмежень для майбутньої планованої діяльності дозволить прийняти оптимальні рішення як в рамках проекту ДДП (що є об'єктом СЕО), так і в рамках оцінки впливу на довкілля планованої діяльності. Також, СЕО може бути тим інструментом, який допоможе оцінити екологічну ємність території, створюючи основу для прийняття рішення про можливість нового будівництва та/або необхідності реконструкції існуючих об'єктів.

Оцінка величини і значимості впливів

Методичний підхід до оцінки значущості впливів заснований на оцінці всіх виявлених впливів за єдиними якісними і кількісними критеріями, що відображають величину впливу (включаючи інтенсивність, просторове і часове охоплення, оборотність, ймовірність настання) і чутливість реципієнта (включаючи важливість, поширеність, потенціал заміщення). Критерії для оцінки величини і значущості впливів доцільно розробити і описати для кожного конкретного випадку, як частину методики здійснення конкретної СЕО, яка розробляється на етапі визначення обсягу СЕО.

Такий підхід досить добре застосовувати до оцінки впливів в рамках СЕО, оскільки він дозволяє оцінити величину і значимість впливів в тих випадках, коли розрахунки величини за стандартними методиками, рекомендованими для цілей оцінки впливів, з подальшим зіставленням із затвердженими стандартами.

Крім того, цей підхід є, свого роду, спільним заходом для зіставлення різнорідних впливів, які не можуть бути співставленні іншим чином, а також створює основу для оцінки кумулятивних ефектів.

По суті, даний підхід поєднує в собі методи мультикритеріального аналізу, з використанням матриць. У нього можуть бути інтегровані будь-які методи, які застосовуються в кожному конкретному випадку, у тому числі розрахункові методи (моделювання). Однак навіть в такому, досить гнучкому варіанті, виявити і оцінити можливі наслідки реалізації стратегічних рішень не завжди можливо. Тому дуже важливо використовувати і інші методи і підходи, які не використовуються в оцінці впливів.

Методи стратегічного аналізу

Методи стратегічного аналізу певною мірою споріднені методам стратегічного планування, а в ряді випадків прямо з них запозичені. Ці методи

можуть виявитися ближче і зрозуміліше розробникам проекту ДДП та можуть полегшити участь розробників в процесі СЕО та забезпечити підвищення довіри до її результатів.

Наведений нижче опис декількох методів цієї групи не вичерпує всього їх різноманіття, але лише дає деяке уявлення про можливості даних методів.

Аналіз контексту стратегічного планування

Аналіз контексту стратегічного планування передбачає аналіз місця даного проекту ДДП в загальній системі планування та оцінку взаємозв'язку з іншими ДДП. Даний аналіз не має на увазі використання спеціальних методів СЕО, а дозволяє просто і гранично ясно схематично промальовувати взаємозв'язок даного проекту ДДП з іншими ДДП. Важливо відстежити не тільки вертикальні взаємозв'язки, які, до певної міри, встановлені діючими нормативними актами, а й горизонтальні взаємозв'язки.

Такий аналіз дозволяє простежити важливі взаємозв'язки, в тому числі ті, які при розробці та моніторингу реалізації ДДП можуть залишитися без уваги.

Цільовий аналіз

Цільовий аналіз включає формування блоку цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, і відповідних їм цільових показників і подальший аналіз всіх елементів проекту ДДП на відповідність цим цілям.

Блок доцільно формувати на основі цілей, сформульованих в проекті ДДП (якщо такі є); включених до чинних нормативно-правових актів (міжнародних, регіональних, муніципальних), в затверджених ДДП; або можна спеціально сформулювати для цілей СЕО.

Цілі охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, рекомендується визначати так, щоб вони відображали специфіку даного проекту ДДП, були конкретними і вимірюваними. Відповідно, одночасно доцільно сформулювати цільові показники, за якими буде відслідковуватися досягнення обраних цілей. Дуже корисно сформулювати цілі охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, таким чином, щоб вони підтримувалися всіма заінтересованими сторонами. Це дозволить більш ефективно провести СЕО, а також об'єднати зусилля заінтересованих сторін для подальшого виконання ДДП.

Далі в рамках СЕО доцільно провести аналіз усіх компонентів проекту ДДП на відповідність обраним цілям охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Як мінімум, необхідно оцінити відповідність обраним цілям охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, цілей і заходів проекту ДДП. Цільовий аналіз також добре підходить і може бути використаний для аналізу альтернативних сценаріїв, аналізу розвитку інфраструктури, пріоритетних проектів, і т. д.

Цільовий аналіз активно використовується в зарубіжній практиці з 90-х років минулого століття і активно розвивається і доповнюється новими елементами. Приклад «наскрізного» використання цільового аналізу для оцінки всіх елементів стратегічного документу наведено в Додатку 9 (СЕО

Генерального плану міста Оргіїв, Республіка Молдова) і Додатку 10 (СЕО плану управління відходами для Великобританії).

Ефективність цільового аналізу тим вище, чим уважніше учасники стратегічного планування (замовники і виконавці ініціативи проекту ДДП) відносяться до блоку визначення мети й оцінки ефективності. В цьому випадку методами цільового аналізу проект ДДП може бути істотно покращено, в тому числі, гармонізований і підкріплений через уточнення заходів реалізації проекту ДДП.

SWOT-аналіз

SWOT-аналіз (аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз) активно застосовується в територіальному плануванні різних країн. В першу чергу, SWOT-аналіз використовується для аналізу ситуації і вибору оптимальних шляхів розвитку. У територіальному плануванні сильні і слабкі сторони описують існуючу ситуацію на території, можливості і загрози - розглядаються як нереалізовані на даний момент позитивно і негативно спрямовані можливості майбутнього розвитку.

Проведення SWOT-аналізу з урахуванням екологічних аспектів дозволяє провести комплексний аналіз всіх реалізованих і потенційно можливих, позитивних і негативних особливостей території. Проста і наочна таблична форма представлення результатів SWOT-аналізу дозволяє різнопрофільним спеціалістам бачити загальну картину і пропонувати варіанти рішення, засновані на повній інформованості фахівців різного профілю і досвіду. Це один з прийомів, який дозволяє врахувати екологічні фактори на ранніх етапах планування та інтегрувати СЕО в процес планування.

Індикативні методи

Індикативні методи набули широкого поширення в стратегічному плануванні. При цьому, екологічні індикатори, так само, як і індикатори сталого розвитку, досить рідко включаються в стратегічні ініціативи, і/або формуються досить формально. У той же час, введення екологічних індикаторів в планування розвитку території є очевидним і досить компактним методом впровадження екологічних пріоритетів безпосередньо в планування.

При плануванні і проведенні СЕО територіального розвитку можуть бути ефективно використані індикатори сталого розвитку. На основі індикаторів сталого розвитку, що існують в регіоні або розроблених спеціально для даного СЕО, можуть бути уточнені пріоритети розвитку, проведена оцінка альтернатив, уточнені заходи.

Для планування розвитку галузей, в тому числі, в регіонах, хороші результати дає оцінка з використанням індикаторів повного життєвого циклу. Цей метод відпрацьований на багатьох великих проектах і застосовується в першу чергу для порівняння принципово різних альтернатив досягнення мети запланованій діяльності.

Оцінка кумулятивних ефектів²

Однією з найбільш складних і тих, що розвиваються сфер екологічної оцінки є оцінка кумулятивних ефектів. Кращий досвід узагальнено в національних посібниках різних країн (наприклад, Великобританії і Канади) і міжнародних організацій та в науковій літературі.

Під кумулятивними ефектами зазвичай розуміють впливи, викликані декількома проектами (або діючими об'єктами), які, як правило, перевищують суму впливів всіх проектів. Також, кумулятивні ефекти можуть бути визначені як «зміни в навколишньому середовищі, спричинені планованою діяльністю, в поєднанні з минулою, теперішньою та майбутньою діяльністю людини».

Традиційно, оцінку кумулятивних впливів рекомендується проводити в рамках будь-якої екологічної оцінки. Однак на практиці можливості оцінки кумулятивних ефектів на рівні одного конкретного проекту планованої діяльності часто ускладнені браком інформації про екологічні аспекти інших проектів і діючих об'єктів. Також, на об'єктовому рівні практично неможливо запропонувати рекомендації щодо зниження впливів для інших об'єктів (діючих і проєктованих), не пов'язаних безпосередньо з оцінюваною планованою діяльністю. У той же час, на рівні державного планування (а) необхідна інформація може бути отримана через компетентні органи влади, і (б) необхідні заходи щодо зниження впливів, запропоновані за результатами оцінки кумулятивних ефектів, можуть бути доведені до всіх суб'єктів господарювання як у вигляді рекомендацій, так і, при необхідності, у вигляді зобов'язань.

На початковому етапі СЕО визначають необхідність оцінки кумулятивних впливів, а також склад оцінки, у тому числі:

- ідентифікують найбільш значущі екологічні проблеми;
- виявляють природні та інші ресурси, значимі для місцевого населення та цілі місцевого розвитку;
- оскільки оцінка кумулятивних впливів на кожен конкретний реципієнт на рівні проекту ДДП навряд чи можлива і доцільна, зазвичай визначають інтегровані впливи на вразливі екологічні компоненти і значущі місцеві ресурси;
- встановлюють просторові і часові межі;
- описують господарську діяльність на території в минулому, існуючу і, по можливості, в майбутньому (з оцінкою ймовірності її реалізації в майбутньому).

² Тут і далі терміни «кумулятивні ефекти» і «кумулятивні впливи» використовуються як рівнозначні.

Методи оцінки вибирають і застосовують з урахуванням: наявної інформації і можливостей її аналізу; характеру наявних проблем, можливих впливів і їх поєднання. Важливо також враховувати доступний експертний потенціал та інші ресурси, необхідні для оцінки. Не обов'язково вибирати технічно складні методи (в тому числі, розрахункові) набагато важливіше вибрати такі інструменти, які допоможуть оцінити кумулятивні ефекти з урахуванням значущості впливів на вибрані ресурси з екологічної та соціальної точок зору. Методи оцінки кумулятивних впливів постійно удосконалюються. В рамках СЕО можна ефективно використовувати також методи стратегічного аналізу.

Ключовим питанням оцінки кумулятивних впливів є розробка превентивних і пом'якшуючих заходів. Очевидно, що управління кумулятивними впливами, зниження негативних впливів, обумовлених впливами теперішньої і минулої діяльності, часто вимагає тривалих і узгоджених зусиль багатьох учасників цієї діяльності.

В рамках розроблення проекту ДДП можливо активно використовувати заходи екологічної політики, встановлення цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, загальних для всіх сторін, які здійснюють діяльність на даній території і вносять внесок у формування кумулятивних ефектів. Також, узгоджені заходи, спрямовані на зниження кумулятивних ефектів, будуть направлені на поступове поліпшення екологічної ситуації. Тут ключовим принципом є найбільш загальний принцип систем екологічного менеджменту - принцип постійного поліпшення³.

³ Див. Практичний посібник до Директиви з Стратегічної екологічної оцінки (Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive. - https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/7657/practicalguides_ea.pdf (англійською мовою).

АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ

Аналіз поточного стану передбачає ряд заходів зі збору даних, їх відбір та визначення інформації, що є найбільш значущою в контексті даної СЕО, для відображення її результатів у звіті про СЕО. Процес аналізу поточного стану починається на стадії визначення обсягу СЕО та включає виявлення основних питань і проблем та території потенційного негативного впливу.

Як результат аналізу поточного стану рекомендується інформація про сучасний стан та динаміку трансформації довкілля, у тому числі здоров'я населення, з метою оцінювання майбутніх наслідків реалізації ДДП. Доцільно, щоб інформація про поточний стан надавала картину довгострокових тенденцій.

Необхідно продумати план і специфіку збору інформації, ступінь її деталізації. Доцільно, щоб зібрані дані були якомога більш актуальними і значимими для території або регіону, для яких розробляється проект ДДП, та охоплювали питання щодо:

проблем в сфері охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, які були виявлені в процесі визначення обсягу СЕО, тобто ті, які можуть мати значний вплив в результаті реалізації ДДП;

аналізу поточного стану для СЕО, який повинний проводитися для кожної значимої проблеми, виявленої в процесі визначення обсягу СЕО, та обов'язково включати опис існуючих умов;

цілей або аспекту стану довкілля, які встановлено іншими стратегічними або міжнародними документами;

основних територій або проблем, які потребують підвищеної уваги або спеціальних зусиль з охорони;

основних характеристик стану довкілля та здоров'я населення, території яка досліджується;

тенденцій та зміни стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, які спостерігалися в минулому;

оцінки динаміки стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, в майбутньому (без урахування дії ДДП).

Аналіз поточного стану може спиратися як на кількісну, так і на якісну інформацію, залежно від характеру оцінки, методів та інструментів, використаних для характеристики та аналізу вихідних умов, і вони можуть варіювати в широкому діапазоні від таких простих підходів, як контрольні списки, матриці, карти ГІС (геоінформаційних систем) з накладенням шарів і експертні оцінки, до складних математичних моделей.

Доступні джерела інформації:

доповіді про стан навколишнього природного середовища на регіональному чи національному рівнях;

інформація, включена в інші ДДП, що мають відношення до даного проекту ДДП;

наявні і доступні дані моніторингу довкілля і здоров'я населення, що проводиться в науково-дослідних та інших цілях;

експертні оцінки (отримані в процесі дискусій або за допомогою анкет);

доступна інформація органів виконавчої влади різних рівнів, відповідальних за різні сфери.

АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ І АЛЬТЕРНАТИВ

Процедура СЕО є досить гнучкою і спрямована на узгодженість управлінської діяльності всіх заінтересованих сторін на стадії підготовки проекту ДДП. Тому пошук альтернативних рішень на основі аналізу можливих наслідків є одночасно інструментом аналізу і управління.

СЕО дозволяє аналізувати кумулятивні ефекти впливу, які можуть бути результатом окремо незначних, але суттєвих сукупних дій, протягом певного періоду часу.

Після виявлення або прогнозування можливих ризиків і наслідків наступним кроком СЕО є оцінка їх значущості.

Прогнозування наслідків не обов'язково має бути кількісним. Прогнозування може бути кількісним при наявності масивів даних коли можна здійснювати детальні кількісні прогнози.

На практиці прогнози якісного характеру можуть бути не менш корисними, ніж кількісні.

Прогнози обґрунтовуються, а їх опис в документації СЕО супроводжується посиланнями на джерела (дослідження, обговорення або консультації), які дозволили виконавцям отримати висновки. У багатьох випадках для якісної оцінки і систематичного порівняння наслідків використовуються методики, які передбачають рейтингування.

Вибір методів виявлення наслідків реалізації ДДП відбувається відповідно до специфіки документу і в кожному конкретному випадку є індивідуальним і здійснюється виконавцями СЕО. Втім, можна визначити найбільш розповсюджені методи, які доцільно використовувати.

Методи оцінювання ризиків для довкілля та здоров'я населення є перспективним підходом. Часто використовують методи матриці конфліктів та синергізмів.

Популярним якісним методом є SWOT-аналіз, який дозволяє моделювати наслідки та альтернативи.

Метод аналізу ієрархій (МАІ) дозволяє враховувати інформацію різного типу (статистичну, прогнозну, дані безпосередніх вимірів, експертні оцінки); оперувати різноманітними факторами і критеріями; розв'язувати цілий ряд задач оцінки впливів, у т.ч. у транскордонному контексті та в умовах кумуляції впливів, завдань управління екологічною безпекою; вибору варіантів вирішення екологічних проблем; оцінки екологічної ситуації т. ін.).

Сучасним кількісним методом є створення баз даних з просторовою прив'язкою інформації та ГІС-моделювання наслідків для територій.